

Г.І.Костаков (Харків)

VII БАГАЛІЇВСЬКІ ЧИТАННЯ

Традиція проведення щорічних Багаліївських читань народилася у Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» (НУА) ще в 1998 р. Основним завданням їх є збір та вивчення, переосмислення й популяризація наукової спадщини видатного українського історика, педагога і просвітителя, академіка Д.І.Багалія, а також обмін думками щодо подальшого дослідження історії та культури Слобожанщини. Дмитро Іванович – випускник Київського університету й учень В.Б.Антоновича. З 1882 р. життя та діяльність останнього пов'язані з Харківським університетом, де він викладав понад 50 років. Тут Д.І.Багалій захистив магістерську, а потім і докторську дисертації, написав понад 500 праць, у тому числі «Історію Слобідської України», «Історію м. Харкова за 250 років його існування» (в співавторстві з Д.П.Міллером), «Спробу історії Харківського університету», «Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті», «Український мандрований філософ Григорій Савич Сковорода», «Українську історіографію» й ін. Багато сил і часу він віддавав справі освіти народу, працюючи у Харківському історико-філологічному товаристві, членом правління Харківської громадської бібліотеки (нині ДНБ ім. В.Короленка) (1889–1906), головою видавничого комітету Харківського товариства письменності (1891–1904).

Ідучи назустріч 150-річчю від дня народження вченого, Науково-дослідний центр української культури ім. Д.І.Багалія НУА 7 листопада 2006 р. провів чергові сьомі читання на тему «Д.І.Багалій про стан та шляхи розвитку української культури». В них взяли участь історики, філософи, культурологи, соціологи, політологи, спеціалісти з педагогіки вищих навчальних закладів Харкова, працівники музеїв, архівів і бібліотек.

Читання відкрила ректор НУА, д-р іст. наук, проф. *В.І.Астахова*. У своїй промові вона наголосила, що організований в академії науковий форум відіграє важливу роль в об'єднанні зусиль багалієзнавців та українознавців у дослідженні генезису української культури, відзначила зростання кількості учасників читань: цього року було заявлено понад 50 доповідей і повідомлень. З вітаннями також виступили начальник Головного управління освіти й науки Харківської обласної державної адміністрації *В.Е.Луцячек* та правнучка видатного історика *О.Ю.Багалій*.

Великий інтерес викликала презентація IV тому вибраних праць Дмитра Івановича, опублікованого Народною українською академією, що містить другу частину монографії «Спроба історії Харківського університету». У праці на великому документальному матеріалі всебічно охарактеризовано організаційну, навчальну, наукову і виховну діяльність провідного навчального закладу, його професорсько-викладацький корпус й студентство, показано вплив університету на розвиток міста і зв'язок його викладачів з місцевою громадою, розкрито генезис початкової та середньої освіти в Харківському навчальному окрузі у період з 1815 до 1835 р.

Жвава дискусія розгорнулася стосовно методологічних переконань Дмитра Івановича, його внеску в розвиток історичної культури, особливостей творчого пошуку. У доповіді д-ра філос. наук, проф. НУА *В.Ф.Сухіної* «Філософські переконання Д.І.Багалія» і в повідомленні докторанта Інституту української археографії й джерелознавства ім. М.С.Грушевського *О.М.Богдашиної* «До характеристики методології історії Д.І.Багалія» наголошувалося, що у творчості вченого в радянський період був помітний дрейф від позитивізму до марксизму, тенденція відходу від культурно-географічних засад та наближення до історії соціології. Разом з тим відзначалося, що радянська методологія історичної науки більше оголошувала себе марксистською, ніж насправді була такою за змістом. Дмитро Іванович створював нову наукову школу історичної культури. Вона була піддана критиці як напрям «аналітичного документалізму» і «псевдомарксизму» в 1930-ті рр.

Д-р іст. наук, проф. Народної української академії *Г.І.Костаков* підкреслив, що безперечний внесок Д.І.Багалія у розвиток історичної культури полягає в правильному визначенні предмету дослідження, суті історизму мислення, виявленні результативного вектора різних наукових позицій, специфіки творчого пошуку. Він не задовольнявся приблизними відомостями, сумнівним переказам із третіх рук, а прагнув їх уточнити, дістатися до першоджерел, архівного матеріалу, з'ясувати дум-

ки попередників, дізнатися, на чому вони ґрунтуються. Творчі здібності Дмитра Івановича як власності його особистості були вельми багатогранні – це й зіркість у пошуках проблеми, пов'язана з високим рівнем творчого мислення, здатність до вироблення узагальнюючих стратегій, гнучкість та легкість у генеруванні ідей, наукове передбачення. Усе це дозволяло йому бути «постійно на варті» української науки і культури, перш за все історії Слобожанщини.

Окремим блоком дискусійного обговорення були проблеми внеску Д.І.Багалія в розвиток української культури. За свідченням канд. іст. наук, доц. Харківського національного автомобільно-дорожнього університету *В.І.Ковальова*, питанням історії української культури він присвятив близько 65 праць, серед яких сім археографічних публікацій, три монографії, решта – статті, замітки, рецензії. Канд. філол. наук, ст. викладач НУА *І.В.Івакіна* у доповіді «Д.І.Багалій як дослідник художньої літератури» відзначила, що вчений, аналізуючи твори, не тільки описує культурне життя історичного періоду, відтвореного в них, а й показує соціально-економічну обумовленість авторської позиції письменника/поета. В центрі уваги історика – знакові культурні епохи, що ознаменувалися створенням «Слова о полку Ігоревім», філософсько-літературної системи Г.С.Сковороди, виникненням поетичних ідей Т.Г.Шевченка.

На високому науково-теоретичному рівні прозвучали повідомлення канд. філол. наук, доц. Народної української академії *М.С.Ланіної* «Музей старовини і витончених мистецтв у сфері діяльності Д.І.Багалія»; аспіранта Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ») *І.В.Дворкіна* «До питання про внесок Д.І.Багалія у розвиток музейної справи Харкова в дорадянський період»; канд. іст. наук, доц. Харківської державної академії культури *Н.С.Мартем'янової* «До питання про роль Д.І.Багалія у створенні архівної бази для вивчення історії Слобідської і Лівобережної України».

Третьою темою обговорення було ставлення Дмитра Івановича до релігійних питань. Актуально прозвучали виступи аспіранта НТУ «ХПІ» *С.С.Телехи* «Висвітлення діяльності харківського духівництва у працях Д.І.Багалія»; канд. філол. наук, доц. НУА *І.О.Помазана* «Мандровані дяки як феномен культурного та освітнього простору Слобожанщини у баченні Д.І.Багалія»; канд. іст. наук, доц. Харківського гуманітарно-педагогічного інституту *М.С.Юрченка* «Д.І.Багалій про формування церковної ієрархії на Слобожанщині і її роль в культурному житті краю».

З великою увагою було вислухано доповідь *С.І.Посохова* – канд. іст. наук, декана історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна «Про підготовку до ювілею Д.І.Багалія (150 років від дня народження)».

До початку роботи конференції, як й у попередні роки, було видано збірник матеріалів її учасників.

Отже, оцінюючи сам факт проведення VII Багаліївських читань, склад їх учасників, зміст доповідей та повідомлень про внесок ученого в розвиток української науки, чинники формування її власних цивілізаційних позицій, роль вищої школи у цьому процесі, слід відзначити, що найбільший інтерес становлять ті його ідеї, реалізація яких сприяє відродженню культури, зміцненню традицій демократизму і високої духовності українського суспільства.